

TIJDSCHRIFT

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

15° Jaargang

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1907

Een numismatisch Zangspel.

De oudheidkundige dichter-dokter LUDOLF SMIDS werd den 13 Juli 1649 te Groningen geboren en aldaar opgevoed in den R.K. godsdienst. Hij ging ter school in een klooster ergens in Westfalen, studeerde daarna te Groningen en vervolgens te Leiden in de geneeskunde, in welk vak hij den doctoralen graad verwierf. Aanvankelijk vestigde hij zich te Groningen en ging in 1682 over tot den Gereformeerden godsdienst, waarna hij zich in 1685 in Amsterdam vestigde. Hij is tweemaal gehuwd geweest, eerst met MARIA MARGARETHA ATINGA en daarna met ANNA DE GROOT. In 1685 schijnt hij voor de tweede maal weduwnaar geweest te zijn en toen naar de hand gedongen te hebben van TITIA BRONGERSMA: hij noemt deze dame ten minste in genoemd jaar „mijn hert vriendin” en in een gedicht op een „Swabische Lijkbus”:

„En strek mij wederom een trouwe minnares!” —

Van een huwelijk is niets gekomen.

Ten gevolge van een noodlottigen val overleed hij 35 jaar later, den 7 Mei 1720.

Hij heeft vele gedichten nagelaten, treur-, blij- en kluchtspelen, zoomede prozaverhandelingen van geschiedkundigen inhoud.

Van zijn tooneelpoëzie noemen wij: „*Konradijn, Koning van Napels*, 1686” herdrukt in 1736 en 1750, „*Roderik*”, herdrukt in 1770, „*De Deboosjant*”,

vertaling van PLAUTUS' *Mostellaria*, 1686, „*De geschaakte Cinthia* 1688”, en „*De spookende Minnaar*”, nog herdrukt in 1770.

Zijn beroemdste werk is „*De Schatkamer der Nederlandsche Oudheden of Woordenboek, enz. T' Amsterdam bij PIETER DE COUP, 1711*”. Dit woordenboek, in octavo en ruim 400 bladzijden tellende, bevat een aantal artikelen betreffende steden, dorpen, kasteelen, historische personen, zeden en gebruiken, munten, enz., en is versierd met 60 etsen, meerendeels geteekend door ROELAND ROCHMAN en voorstellende kasteelen, abdijen en ruïnen. Hij bezat ook een muntkabinet o.a. blijkende uit zijn artikel MUNT, nl. „Delffs oortjes (onder de mijne mede geplaatst)” en „S. Kathrine Doit (ook in mijn kasje te vinden)”. —

Zijn liefde voor de penningkunde gaf hem aanleiding tot het schrijven van: *Letterkundig ontwerp der aanmerkingen over de Roomsche gedenkpenningen 1693 en Tooneel van staat der Roomsche Keizeren neevens deeser groot Muntkabinet 1694.*¹⁾

Merkwaardig is zijn „*Jaarfeest op de Geboortedags-Keeringe van de Heer JACOB DE WILDE, Handhaver der hoog eedele Medalie-Kunde; den 14 December 1690 Muzyk-Spel door LUDOLF SMIDS*”

Hieronder prijkt 's Dichters portret in den vorm eener medaille van 78 mM. in doorsnede en op de wijze der zwarte-kunst bewerkt. In het omschrift leest men: LVD. SMIDS FRISO-GRONINGAN.

1) Zie ook: P. O. VAN DER CHIJS, *Tydschrift voor Algemeene Munt- en Penningkunde* I, bl. 417 en 429

MED. DOCTOR. Geheel onderaan: *Gedrukt voor den Auteur.*

Deze JACOB DE WILDE was een aanzienlijk Amsterdammer, kommies tot de hoofdelijke betaling der Admiraliteit en een vermaard oudheidkundige. Hij had een uitgebreide verzameling penningen, munten, zegels, gesneden steenen (cameën), beeldhouwwerken en boeken. Zijn kabinet had eene Europeesche vermaardheid en werd ook door Czaar PETER bezocht. C. G. LIEBE, die het kabinet van FREDERIK II, hertog van Saksen-Gotha beschreef (Amsterdam 1730 in fo), spreekt ook herhaaldelijk over het museum van DE WILDE en verwijst naar de *Selecta Numismata*.

Hij is dezelfde, op wiens kabinet CASPAR BRAND het gedicht maakte, dat als handschrift in 't bezit is van den heer AUG. SASSEN te Helmond en op bl. 248 en 249 van den 14^{den} jaargang van ons *Tijdschrift* is afgedrukt. JACOB DE WILDE is waarschijnlijk te 's-Gravenhage geboren en woonde te Amsterdam op de Keizersgracht; hij overleed aldaar in 1692, zijn kabinet is denkelijk eerst in 1740 verkocht.

Zijne dochter MARIA, die een Europeesche vermaardheid had als kunstenaar¹⁾, heeft vele voorwerpen dezer verzameling afgeteekend en, in 't koper geëst, in 't licht gegeven onder de titels:

JAC. DE WILDE, *Selecta numismata antiqua* 1692 4°. *Gemmae selectae antiquae e Museo Jacobi de Wilde* 1703, 4°. met 50 platen, en *Signa antiquae*

1) *De Levens en Werken der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders, Beeldhouwers, Graveurs en Bouwmeesters, van den vroegsten tot op onzen tijd*, door C. KRAMM, Amsterdam 1861. Deel VI, bl. 1861.

Museo J. DE WILDE *vett. poet. carmin. illustr. et p: r MARIAM f. aeri inser.* 1700, 4°.

Er moet ook nog een Hollandsche uitgave bestaan, getiteld: *Afbeeldinge van het medalie Kabinet van J. DE WILDE* fol. (1691?).

De bekende A. BOGAERT, schrijver van de *Roomsche Monarchy*, 'ontleende vele zijner afbeeldingen aan de penningen in dit kabinet. „De zeldzaamste”, zegt hij „zijn getoogen uit de deftige Muntkassen der heeren JAKOB DE WILDE en GOSEWIJN UILENBROEK”. 1)

Ter verjaring van dezen Maecenas nu heeft L. SMIDS onderstaand Muzyk-Spel vervaardigd.

De personages („*Bedrijvers*”) zijn:

JACOB DE WILDE.

APOLLO, voorstander van alle wetenschappen.

De Geesten van SELDENUS	Uitgevers en Verklaarders der Munte- beelden in:	} Engeland. } Vrankrijk. } Italiën. } Duitsland.
SAVOT		
ANGELONI		
WASERUS		

Laat ons eerst kennis maken met deze vier penningkundigen. J. SELDEN schreef een werk over Grieksche en Romeinsche penningen onder den titel van: JOHANNIS SELDENI *Angli Liber de nummis in quo antiqua pecunia Romana et Graeca metitur precio ejus, quo nunc est in usu, hinc accedit Bibliotheca nummaria Londini* 1675 in 4°. De tweede druk: *Edinburgi* 1685, klein 8°.

LOUIS SAVOT, geboren in 1579 te Saulieu in Bourgogne en gestorven in 1640 te Parijs, had zich in

1) P. O. VAN DER CHIJS, *Tijdschrift* enz. I bl. 418, UILENBROEK is in 1740 te Amsterdam gestorven.

deze laatste stad gevestigd, om er de chirurgie te studeeren, maar gaf later de voorkeur aan de geneeskunde. Hij schijnt echter noch de eene, noch de andere uitgeoefend te hebben, maar, al had hij zich niet als doctor gevestigd, zoo verkreeg hij toch het brevet van geneesheer van koning Lodewijk XIII. Werkzaam en een onafhankelijk karakter hebbende, weigerde hij verschillende voordeelige betrekkingen, ten einde zich ongestoord aan de beoefening der wetenschappen te wijden. Hij hield zich bijzonder bezig met mineralogie en metallurgie, waardoor hij gebracht werd tot de studie der bouwkunst; hierin werd hij zeer bekwaam, daarna wendde hij zich tot de beoefening der penningkunde. Hij stierf arm en liet als eenige erfenis na, den naam van een braaf mensch te zijn geweest, verzamelingen van voorwerpen uit de natuurlijke historie en een aantal geschriften. Van deze noemen wij: *L'art de guérir par la Saignée*, Paris 1603; — *Nova de causis solarum sententia: ejusdem de Tetragoni Hippocratici significatione* Paris 1609; *Discours sur le sujet du colosse du grand Roi Henri, posé sur le milieu du Pont Neuf de Paris, où il est traité de l'origine des statues* - Paris (± 1610); *L'architecture française des Bastiments particuliers*, Paris 1624, 1642, 1673; *Discours sur les médailles antiques, divisé en quatre parties, esquelles il est traité si les médailles antiques estoient monnoyes; de leur matière, de leur poids, de leur prix, etc.* Paris 1627, ook in 't Latijn vertaald en opgenomen in den *Thesaurus antiquitatum* de GRAEVIUS et GRONOVIVS T. XI. Dit werk werd herhaaldelijk

geraadpleegd door LOD. JOBERT in diens *Kennisse der Gedenkpenningen*. (vertaald in 1728).

FRANCESCO ANGELONI heeft uitgegeven: *La historia Augusta da Giulio Cesare in fine a Constantino il Magno, illustrata con la verità delle antiche medaglie da FRANCESCO ANGELONI*, Roma 1641 fol. 2de druk door BELLORI in 1685.

De vierde is GASPER WASER; hij schreef: *De antiquis numis Hebraeorum. etc., quorum S. Biblia et rabbinorum scripta meminerunt, auct. GASP. WASERO*, Turin 1605 in 4°. 1)

Keeren wij nu tot de operette terug.

Het tooneel verbeeldt een wel gestoffeerde kamer. Als de gordijn opgaat, ziet men den heer DE WILDE op een verheven gestoelte, terwijl de geest van SELDENUS met een rol papier in de linker- en een lauwerkrans in de rechterhand optreedt en zingt:

*Van het Onderaardsche Veer
Vloog ik, Keizersgrachtelingen,
Om met blijdschap eens te zingen
Op het Jaarfeest van dien Heer,
Die zijn Munte-Kabinetten
Vol van drierlij Metaal
Hier de werreld voor durft zetten
En braveerd ons altemaal.*

*Vriend DE WILDE, wat een dag!
Wat een Uur! hoe wel gekomen:
'T HAAGJE kon zijn vreugd niet toomen*

1) De bijzonderheden betreffende deze numismatici zijn mij medegedeeld door de heeren DR. H. J. DE DOMPIERRE DE CHAUFÉPIÉ te 's-Gravenhage en P. BORDEAUX te Neuilly sur Seine. aan welke beide numismaten ik hierbij mijn hartelijken dank betuig

*Toen hij U gebooren zag,
Die in 't midden zijner Faaren
Neerland maaken zou beroemd
Door de aloudheid te vergaaven
Nimmer als met Lof gencemd.*

*Engeland was heel verblijd
Toen zij de Oudheên mij zag schiften
En verklaaren door de schriften
Die bekend zijn wijd en zijd.
Heden quam zij mij opwekken,
Dus outbouden, kom ik hier
Om U met die krans te dekken,
Ley dat ik Uw hoofd vercier.*

Hier zet hij hem den lauwerkrans op het hoofd, terwijl de geest van SAVOT binnenkomt en tot SELDENUS zegt:

Hoe! waarom vlied gij mij?

Waarop de ander antwoordt:

Ik kroon de Nederlander,

SAVOT herneemt:

'k Wil ook zijn Jaargetij . . .

SELDENUS valt in:

Wel helpen we malkander.

Ze vallen elkander als oude bekenden om den hals, de een roept uit:

ó Ster van Engeland!

en de ander:

Medalie Zon der Fransen!

SAVOT: *Vermaarde, vat mijn hand!
Laat ous rontsom hem dansen.*

SELDENUS: *En bieden deeze kranssen,
Ons wettige Offerhand.*

Beiden gelijk:

*Zie ons gulhertigheid
In 't plechtige verjaaren;
Tot Uwen dienst bereid,
DE WILDE wij vergaaren.*

SAVOT: *DE WILDE, ik haat Parijs
En kom het neêrduyts leeren
In Amstels Paradijs
Daar wij Uw jaarfeest eeren.*

SELDENUS: *Vaarwel Brittannia
SELDEEN wil u begeeven
En volgen deze na
Voorts bij DE WILDE leeven
Wien zie ik ginder sweeven,
Zijn 't Konstgenooten? Ja.*

Ja, 't zijn werkelijk de schimmen van ANGELONI en WASERUS, die ook op het feest komen.

De laatste neemt het woord en zingt:

*Nu zal ik eens de smert
Zien rollen uit mijn hert
Helaas! hoe werd
Een Duytsche ziel gewend
Tot klagelijk elend!
Wat doet den Orclog elendig treuren
Als ze van huys en hof ons af komt scheuren
O! bittre ramp! ó! Wee!
O! traanen Zee!

Doch deeze plaats en tijd
Geen hande wringen lijð,
De rcuw ter zijde!
Mijn Heer, 'k zal uw geluk*

*Ontroeren met geen druk,
'k Zie Frank en Engelsman U eer bewijzen,
Hier eenig zijn alleen om U te prijzen
Wij zijn ook blij
Op deeze jaargetij.*

ANGELONI heeft ook een krans meegebracht en zingt

*DE WILDE, rijs, ei, rijs,
Ontfang toch deze prijs
En eerbewijs,*

terwijl hij zich tot de overigen wendt:

*Voeg U meê tot den dans
En heff' omhoog uw krans!*

Nu dansen zij met hun vieren rondom den gastheer,
terwijl zij in koor zingen:

*Lof! Lof DE WILDE, en die de aloudheid zoeken
Zo vel in Munten en Beelden als boeken
En deeze schat
Niet worden moê en zat.*

Daar verheft de jubilaris zich van zijn stoel en zegt:

Muntkenners, 'k ben beroerd,

(Wie zou dat ook niet worden, als hij zooveel gedans
om zich heen ziet?)

Is 't errenst of is 't boert?

(Meen jelui dat, of houd jelui mij een beetje voor de
mal?)

*Ha gij vervoerd
Mijn ziel als met een stroom;
Is 't waaken of is 't droom?*

Alle vier antwoorden nu te gelijk:

*'t Is waaken, FEBUS heeft ons doen verschijnen,
Zie zijn straaLEN door de wolk gordijnen,
Hij daalt op Aard,
Zo veel zijt gij hem waard.*

APOLLO daalt neder in een wolk en jaagt de geesten der numismaten weg:

*Weg jij, Schimmen,
Konje noch node neêrklinnen
Het is APOL, die je ziet,
Daar een spook en geest voor vlied.*

Hij wendt zich nu tot den Jubilaris en spreekt hem aldus aan:

*Ik kom U Verjaarende ontmoeten
Als Munibewaarder groeten;
Vaart voort, ó groote Mun!
Wijl ik met U zaamen span.
Zie mijne geest, aanhoor mijne zangen,
Vriendelijke reeden, op heldere trant:
Wilt mijne giften ook vrolijk ontfangen.
Zegen aan 't lichaam en aan het verstand.
Zegen aan goed
Zegen aan Vrouw-en Kinder,
Hand en Voet,
Rustig en buyten hinder
Zonder tegenspoet.*

En hiermede is de óperette uit, APOLLO stapt weer in zijne wolk en rijst naar boven, alle aanwezigen klappen in de handen, dat de zaal davert en de jarige laat het niet aan fijnen wijn ontbreken, om op zijne gezondheid te laten drinken, op die der zangers en van den dichter LUDOLF SMIDS.

Hilversum.

J. E. TER GOUW.